ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Асадуллозода Абдулазиз Асадулло дар мавзуи «Масъалаҳои танзими ҳуқуқии шартномаи эскроу тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.3. Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ

Дар шароити муосири рушди иқтисоди бозорӣ ва таҳкими муносибатҳои иқтисодию соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи такмили механизмҳои ҳуқуқии таъмини иҷрои уҳдадориҳо аҳаммияти рӯзафзун касб менамояд. Равандҳои ҷаҳонишавии иқтисодиёт, афзоиши ҳаҷми муомилоти молиявӣ, ҷалби сармоягузории дохилию хориҷӣ ва густариши муносибатҳои шартномавӣ зарурати ҷорӣ намудани падидаҳои нави ҳуқуқиро ба миён овардаанд, ки онҳо тавонанд ҳифзи боэътимоди ҳуқуқу манфиатҳои иштирокчиёни муомилоти шаҳрвандиро таъмин намоянд.

Яке аз чунин падидаҳои нав шартномаи эскроу мебошад, ки солҳои охир дар низомҳои пешрафтаи ҳуқуқӣ ҳамчун воситаи самараноки таъмини иҷрои уҳдадориҳо ва коҳиш додани хавфҳои ҳуқуқию иқтисодӣ мавқеи устувор пайдо кардааст. Моҳияти ин падида дар он ифода меёбад, ки молу мулк ё маблағҳои пулӣ то иҷро гардидани шартҳои муайян дар ихтиёри шахси сеюм – агенти эскроу нигоҳ дошта шуда, танҳо баъди фаро расидани ҳолатҳои пешбинигардида ба бенефитсиар супорида мешаванд. Маҳз ҳамин хусусият ба баланд бардоштани сатҳи эътимод байни иштирокчиёни муносибатҳои шартномавӣ мусоидат намуда, хавфи иҷро нашудани уҳдадориҳоро коҳиш медиҳад.

Ворид гардидани падидаи эскроу ба Кодекси мадании Ҷумҳурии Тоҷикистон қадами муҳим дар самти такмили қонунгузории маданӣ ва мутобиқ намудани он ба талаботи муносибатҳои нави иқтисодӣ ба ҳисоб меравад. Аммо нав будани ин падида дар низоми ҳуқуқии миллӣ як қатор масъалаҳои назариявӣ ва амалиро ба вуҷуд овардааст, ки ба таҳқиқи амиқ ниёз доранд. Аз ҷумла, масъалаҳои вобаста ба табиати ҳуқуқии шартномаи эскроу, ҷойгоҳи он дар низоми шартномаҳои ҳуқуқи маданӣ, муайян намудани субъектҳо ва объекти шартнома,

ҳуқуқу уҳдадориҳои тарафҳо, асосҳои ҷавобгарии онҳо, инчунин механизми татбиқи амалии муқаррароти қонунгузорӣ то ҳол пурра ҳаллу фасли илмии худро наёфтаанд.

Ғайр аз ин, аҳаммияти амалии мавзуъ бо он асоснок мегардад, ки истифодаи шартномаи эскроу метавонад дар соҳаҳои гуногуни иқтисодиёт, аз ҷумла фаъолияти бонкӣ, муносибатҳои сармоягузорӣ, сохтмони ҳиссагии биноҳои истиқоматӣ, муомилоти амволи ғайриманқул ва тиҷорати электронӣ нақши муҳим бозад. Дар шароите ки дар амалия ҳолатҳои зиёди вайрон гардидани ҳуқуқи харидорон, сармоягузорон ва дигар иштирокчиёни муносибатҳои шартномавӣ ба мушоҳида мерасанд, истифодаи васеи механизми эскроу метавонад ҳамчун воситаи боэътимоди ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои онҳо хизмат намояд.

Аз ин рӯ, таҳқиқоти анҷомдодаи Асадуллозода Абдулазиз Асадулло ба яке аз масъалаҳои муҳими илми ҳуқуқи маданӣ бахшида шуда, бо дарназардошти аҳаммияти назариявӣ, навгонии илмӣ ва зарурати амалии татбиқи падидаҳои нави ҳуқуқӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мубрам, саривақтӣ ва дорои арзиши баланди илмӣ ва амалӣ арзёбӣ мегардад.

Аз муҳтавои автореферат бармеояд, ки муаллиф мақсад ва вазифаҳои таҳқиқотро мушаххас муайян намуда, масъалаҳои асосии марбут ба мафҳум ва моҳияти шартномаи эскроу, таносуби он бо дигар шартномаҳои ҳуқуқи маданӣ, таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузории миллӣ ва хориҷӣ, вазъи ҳуқуқии тарафҳои шартнома, инчунин масъалаҳои ҷавобгарӣ ва асосҳои қатъ гардидани шартномаи мазкурро мавриди таҳқиқ қарор додааст.

Ҷиҳати мусбати таҳқиқот пеш аз ҳама дар он ифода меёбад, ки муаллиф масъалаҳои назариявӣ ва амалии шартномаи эскроуро дар асоси қонунгузории нави Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлил намуда, як қатор пешниҳодҳои илмӣ ва таклифҳои қонунэҷодиро манзур кардааст. Аз ҷумла, пешниҳодҳо оид ба такмили муқаррароти Кодекси мадании Ҷумҳурии Тоҷикистон, муайян намудани мақоми агенти эскроу, масъалаҳои нотариалӣ ва ҷорӣ намудани Интернет-эскроу аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ доранд.

Навгонии илмии таҳқиқот пеш аз ҳама дар он ифода меёбад, ки муаллиф яке аз аввалинҳо дар илми ҳуқуқшиносии Ҷумҳурии

Тоҷикистон таҳқиқоти мустақил ва ҳамаҷонибаи институтҳои ҳуқуқии марбут ба шартномаи эскроуро анҷом додааст. Дар шароите, ки ин институт танҳо солҳои охир ба қонунгузории миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид гардидааст ва масъалаҳои назариявию амалии он ҳанӯз ба таври кофӣ мавриди омӯзиши илмӣ қарор нагирифтаанд, кӯшиши муаллиф ҷиҳати таҳлили ҳамаҷонибаи ин падида аҳаммияти махсуси илмӣ дорад.

Дар раванди таҳқиқот муаллиф моҳият ва табиати ҳуқуқии шартномаи эскроуро аз нуқтаи назари назарияи умумии ҳуқуқи маданӣ таҳлил намуда, ҷойгоҳ ва нақши онро дар низоми шартномаҳои ҳуқуқи маданӣ муайян кардааст. Ҳамзамон, таносуб ва фарқияти шартномаи эскроу бо дигар институтҳои ҳаммонанди ҳуқуқи хусусӣ, аз ҷумла шартномаи нигоҳдорӣ, суратҳисоби бонкии эскроу, шартномаи суратҳисоби бонкӣ ва дигар воситаҳои таъмини иҷрои уҳдадориҳо дар асоси таҳлили муқоисавӣ мавриди баррасии илмӣ қарор гирифтаанд.

Арзиши илмии таҳқиқот инчунин дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф бо истифода аз усули муқоисавӣ-ҳуқуқӣ таҷрибаи танзими шартномаи эскроуро дар қонунгузории як қатор давлатҳои хориҷӣ мавриди омӯзиш қарор дода, дар заминаи он пешниҳодҳои мушаххасро оид ба такмили меъёрҳои Кодекси мадании Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия намудааст. Як қисми пешниҳодҳои илмии муаллиф ба рафъи номукаммалиҳои қонунгузории амалкунанда, дақиқ намудани мақоми ҳуқуқии агенти эскроу, такмили асосҳои ҷавобгарии тарафҳо ва густариши доираи татбиқи амалии шартномаи эскроу равона шудаанд.

Дар баробари дастовардҳои назаррас, баъзе масъалаҳо метавонанд хусусияти баҳсӣ дошта бошанд. Аз ҷумла, дар автореферат масъалаи таносуби шартномаи эскроу бо дигар воситаҳои таъмини иҷрои уҳдадориҳо мавриди таҳлил қарор гирифтааст, вале баъзе ҷанбаҳои фарқкунандаи он аз кафолати бонкӣ ва аккредитив метавонанд бо далелҳои иловагии назариявӣ ва амалии бештар асоснок гардонида шаванд. Муаллиф таҷрибаи давлатҳои хориҷиро мавриди омӯзиш қарор додааст, аммо ба андешаи мо, таҳлили васеътари таҷрибаи давлатҳои дорои низоми ҳуқуқии монанд ба Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонист арзиши муқоисавии таҳқиқотро боз ҳам тақвият бахшад.

Бо вуҷуди мулоҳизаҳои зикршуда, онҳо хусусияти тавсиявӣ дошта, арзиши илмӣ ва амалии таҳқиқоти анҷомдодашударо коҳиш намедиҳанд.

Хулоса, аз омӯзиши матни пурраи диссертатсия ва автореферат хулоса намудан мумкин аст, ки таҳқиқоти довталаби дарёфти дараҷаи илмии Асадуллозода Абдулазиз Асадулло пурра ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, бахусус, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд ва муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.3. Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ мебошад.

Тақриздиҳанда:
Роҳбари дастгоҳи Раиси шаҳри Душанбе,
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
профессор

Қурбонализода Н.Ш.

Суроға.: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 42
E.mail.: Nurullo1988@inbox.ru
Тел.: 711-15-77-777

Имзои Қурбонализода Н.Ш. -ро тасдиқ мекунам:
Мудири шуъбаи кадрҳои дастгоҳи
Раиси шаҳри Душанбе

Сайдуллозода Ф. Ф.

«18» 05 2026

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 42
Тел.: +992 (37) 221-62-84
E.mail.: dushanbe80@yahoo.com